

Др СЛАВОЉУБ ПОПОВИЋ
редовни професор Правног факултета у Нишу, у пензији

О НЕКИМ ПРОБЛЕМИМА НУКЛЕАРНОГ (АТОМСКОГ) ПРАВА

УВОД

Откриће нуклеарне енергије од које се очекују велике користи, али чије је искоришћавање скопчано такође са великим опасностима, поставило је пред читаво човечанство низ значајних проблема.

Познато је да је коришћење нуклеарне енергије први пут остварено у војној примени. Доста дуго после рата велика опасност је долазила од атомских проба и експлозија атомских бомби, без обзира да ли се радило о класичној или водоничној бомби, јер су услед вршења експеримената настали многи распадни радиоактивни производи који су загађивали ваздух, копнене воде, море и др., што значи да су претили загађивању читаве човекове средине од биосфере.

Међутим, и коришћење нуклеарне енергије у мирнодопске сврхе такође је скопчано са одређеним опасностима. Иако данас у развијеном свету постоји више од 200 нуклеарних електрана, ипак у јавности се све више чују гласови да би требало престати са даљом изградњом таквих електрана, јер је и производња електричне енергије у нуклеарним електранама скопчана са извесним опасностима о чему сведочи чернобилска катастрофа.

Познато је да се нуклеарни реактори користе и за погон бродова. Радиоактивни изотопи добијају све ширу примену у индустрији, у пољопривреди за повећање пољопривредних приноса, у медицини, затим вршењу дијагностике и терапије, као и у другим областима, а нарочито у научно-истраживачком раду.

У вези са значајем нуклеарне енергије за читаво човечанство, али и са опасностима које постоје на подручју искоришћавања нуклеарне енергије у мирнодопске сврхе, врло рано се поставио у развијеним земљама као проблем — правно регулисање коришћења нуклеарне енергије у мирнодопске сврхе. Већ у првим годинама после завршеног рата у многим развијеним земљама су донети закони о оснивању најпре одговарајућих организација које би имале надлежност и овлашћења да врше контролу над искоришћавањем нуклеарне енергије у мирнодопске сврхе, али исто тако донети су закони који су предвиђали низ управно-правних мера, а у циљу заштите становништва од опасности која може да настане искоришћавањем нуклеарне енергије у мирнодопске сврхе.

Сједињене Америчке Државе су већ 1946 године донеле Закон о атомској енергији, с тим да је тим законом поред осталог основана и Комисија за атомску енергију.

Аустралија такође спада у групу држава које су међу првима донеле Закон о контроли атомске енергије, а истим законом основана је и Комисија за атомску енергију Аустралије.

У Канади је такође 1946 године донет Закон о атомској енергији, а истовремено тим законом створен је и Одбор за контролу атомске енергије.

У Великој Британији су Законом о атомској енергији, који донет 1946 године, поред осталог дата и широка овлашћења Министарству за снабдевање. Доцније је створена и Управа за атомску енергију.

У Јапану је 1955 године донет Закон о атомској енергији, а тим законом створена је Комисија са задатком да се стара о остваривању планиране националне политике у области истраживања, развоја и искоришћавања атомске енергије.

У Савезној Републици Немачкој је 1955 године основана Комисија за атомску енергију, а исте године створено је и Министарство за послове из области атомске енергије, које је 1957 године добило назив: Савезно министарство за атомску енергију и водопривреду.

У Француској је већ 1945 године основан Комесаријат за атомску енергију, а клегијално тело Комесаријата чинио је Комитет за атомску енергију.

У Швајцарској је већ 1945 године створена једна Комисија са задатком да прати развитак науке у области мирољубивог искоришћавања нуклеарне енергије, а нарочито да помаже научна истраживања и да обезбеђује њихово финансирање. Ускоро је у Швајцарској донет и Уставни амандман по коме је Савез био овлашћен да доноси законе у области атомске енергије.

У Италији је 1951. године декретом Председника Савета министара установљен Комитет за нуклеарна истраживања, а органи комитета су били Управни одбор и Колегијум ревизора.

У Југославији је већ 1955 године основана Савезна комисија за нуклеарну енергију, као савезни орган управе.

Многе друге земље су такође донеле одговарајуће законе о искоришћавању атомске енергије, као што су Шпанија (закон од 22. октобра 1955 године), Португалија (закон од 29 марта 1954 године), Грчка (закон од 18 фебруара 1954 године), Јужно-Афричка Република (закон од 1948 године), Демократска Република Немачка (закон од 1962 године), Шведска (закон од 1956 године) итд.

У Југославији је најпре донета Уредба о оснивању Савезне комисије за нуклеарну енергију („Службени лист ФНРЈ”, бр. 12/55), затим је донета Уредба о организацији Савезне комисије за нуклеарну енергију („Службени лист ФНРЈ”, бр. 9/49). Доцније је донет Основни закон о заштити од јонизујућих зрачења („Службени лист СФРЈ”, бр. 12/65), после доношења Устава СФРЈ 1974 године поменути Основни закон је укинут и донет је нов Закон о заштити од јонизујућих зрачења („Службени лист СФРЈ”, 54/76). Међутим, и овај закон је замењен новим савезним Законом о заштити од јонизујућих зрачења и о посебним мерама сигурности при коришћењу нуклеарне енергије („Службени лист СФРЈ”, бр. 62/84).

И многе друге државе су у доцнијим годинама доносиле законе о атомској енергији односно заштити од јонизујућих зрачења, а сви ти закони били су праћени низом подзаконских прописа који су донети ради детаљнијих регулисања појединих питања из одговарајућих закона.

И у Југославији је на основу сада важећих закона донето 10 подзаконских прописа, без чијег доношења овај закон у пракси не би могао бити примењиван.

С обзиром да је материја о атомској енергији односно заштити од јонизујућих зрачења врло динамична, то су и многе земље стално усавршавале своје законе, што значи да су доносиле измене и допуне односно нове законе о заштити од јонизујућих зрачења.

Може се према томе констатовати да у свим развијеним земљама, па и у другим, постоје бројни прописи којима се регулише употреба нуклеарне енергије у мирнодопске сврхе, а то је диктирано чењеницом, да је и употреба нуклеарне енергије у мирољубиве сврхе скопчана такође са опасностима које могу да настану услед неправилне употребе односно неправилног коришћења нуклеарне енергије. Према томе, мирољубиво искоришћавање нуклеарне енергије нужно захтева доношење детаљнијих прописа којима ће се прописати и одговарајуће обавезе, како за кориснике нуклеарних постројења, тако и за оне који долазе било на који начин у контакт са нуклеарним постројењима.

Међутим, поред тзв. *унутрашњег права*, тј. правних норми које важе унутар појединих држава, већ дуги низ година се развија и тзв. *међународно нуклеарно право*, које настаје закључивањем међународних мултилатералних или билатералних уговора у вези са нуклеарном енергијом. Примећује се да и међународно право, зависи од одговарајућих друштвених кретања, која несумњиво утичу и на његово стварање и развијање. Међутим, постоје и одређене слабости међународног права, а једна од битних слабости јесте непостојање над-државне власти, која би располагала принудном силом и која би могла да обезбеди спровођење прихваћених обавеза међународно-правног карактера од стране држава које су потписале односно закључиле одговарајући међународни уговор. При свем том за ових 40 и више година дошло је у извесном смислу и до јачања међународног права које се израђује на принципу Повеље Уједињених нација, дошло је до јачања тзв. *објективног права* у облику усвојених међународних правних правила, које имају обавезну снагу, а којима је у оквиру међународног права призната снага *ius cogens-a*.

1. Основне карактеристике нуклеарног (атомског) права

Познато је да једна грана правног система може настати онда када из одговарајуће области друштвених односа постоји довољан број општих правних норми које правно регулишу одређена питања из те области. Према томе, битан критеријум за постојање једне гране правног система је постојање одређеног броја правних норми које регулишу одређене друштвене односе.

Из бројних прописа којима се регулишу поједина питања у вези са мирнодопским искоришћавањем атомске енергије, као и из бројних међународних уговора закључених у вези са коришћењем нуклеарне енергије може се констатовати: да има довољно елемената за успостављање нове гране правног система — *нуклеарног права*. ОDMAK треба рећи да ова нова грана правног система није јединствена јер обухвата неколико група правних норми, и то:

- а) групу управно-правних норми;
- б) групу грађанско-правних норми;
- ц) групу кривично-правних норми;
- д) групу радно-правних норми;
- е) групу међународних-правних норми.

1. *Јавно (управно) нуклеарно право*. — Из мноштва управно-правних норми које се односе на регулисање мирнодопског коришћења нуклеарне енергије могу се издвојити углавном неколико група основних правних норми, и то:

- а) организационо-правне норме;
- б) правне норме које се односе на прибављање разних дозвола и одобрења у вези са мирнодопским коришћењем нуклеарне енергије;
- ц) правне норме у вези са регулисањем нуклеарних одпадних материја;
- д) правне норме о регулисању транспорта радиоактивних материја
- е) правне норме којима се регулише јавноправна одговорност државе за накнаду нуклеарних штета;
- ф) правне норме које се односе на систем контроле над мирнодопским односно мирољубивим искоришћавањем нуклеарне енергије.

2. *Грађанско-правни односи у оквиру нуклеарног права*. — Поред јавноправне одговорности државе за накнаду нуклеарних штета постоји и низ правних норми које регулишу одговорност корисника нуклеарних уређаја према трећим лицима, затим одговорност корисника нуклеарних уређаја према лицима запосленим у нуклеарним постројењима, као и одговорност запослених лица према кориснику нуклеарног уређаја за штете које могу да настану њиховом кривицом.

Када је реч о грађанско-правним односима у оквиру нуклеарног права треба имати у виду најпре да постоје две врсте извора нуклеарног права, и то: а) унутрашњи извори нуклеарног права и б) међународни извори нуклеарног права.

У вези са одговорношћу за накнаду нуклеарних штета у међународном праву треба истаћи да постоје неколико међународних конвенција о одговорности за атомске штете.

У Југославији је донет такође Закон о одговорности за нуклеарне штете („Службени лист СФРЈ”, бр. 22/78, 34/79).

3. *Казнено-правна одговорност у оквиру нуклеарног права*. — У законима многих држава предвиђају се разне врсте казнено-правне одговорности и разне врсте казnenих санкција, као што су: новчане

казне, казне за прекршај, а у појединим законима предвиђа се и кривично-правна одговорност лица која су се тешко опрешила о поједине правне норме.

4. *Радно-правне норме у области нуклеарног права.* — Овде имамо у виду правне норме појединих закона односно подзаконских прописа који предвиђају предузимање низа превентивних мера у погледу лица запослених на појединим нуклеарним уређајима. Скуп тих општих правних норми којима се регулише заштита радника запослених на нуклеарним објектима и другим нуклеарним постројењима од јонизујућих зрачења чине *радно нуклеарно право*.

5. *Међународно јавно нуклеарно право.* — Овде се имају у виду углавном норме међународног јавног права које се односе на нуклеарно право. Међународно јавно нуклеарно право чине опште норме садржане у међународним конвенцијама општег карактера које се односе на мирнодопско коришћење нуклеарне енергије, као и правне норме садржане у билатералним међународним уговорима закљученим између двеју држава у којима се као уговорни субјекти појављују државе.

II — Правно регулисање смештаја радиоактивних отпадних материја

Из мноштва проблема нуклеарне енергије указаћемо на један од најтежих проблема из области јонизујућег зрачења — проблем трајног одлагања нуклеарних отпадних материја. Тај проблем није до сада коначно решила ни једна држава, па ни Сједињене Америчке Државе. Све развијене земље одлагање нуклеарних материја решавају само на привремен начин.

Законом о заштити од јонизујућих зрачења и о посебним мерама сигурности при коришћењу нуклеарне енергије („Службени лист СФРЈ”, бр. 62/84) најпре се предвиђа (чл. 45) да су корисници нуклеарних објеката и других извора јонизујућих зрачења и надлежни органи друштвено-политичке заједнице дужни да обезбеђују услове за коначан смештај радиоактивних отпадних материја који се стварају од тих објеката односно извора. На основу чл. 65. поменутог закона донет је Правилник о начину сакупљања, евидентирања, обрађивања, чувања, коначног смештаја и испуштања радиоактивних отпадних материја у човекову средину („Службени лист СФРЈ”, бр. 40/86).

1. *Врста нуклеарних отпадних материја.* — Најпре се врши подела на три врсте радиоактивних отпадних материја и то: а) на чврсте радиоактивне отпадне материје, б) на течне радиоактивне отпадне материје и ц) на гасовите радиоактивне отпадне материје.

Под *чврстим радиоактивним отпадним материјама* подразумевају се на пример следећи типови отпадака: а) истрошено нуклеарно гориво, ако се не прерађује, б) отпадне материје са бета/гама емитерима које садрже пластику, вату, метал, стакло, керамику, неупотребиву опрему и други материјал, ц) извори јонизујућих зрачења који

се више не користе, како што су уређаји за озрачење, уређаји за терапију, радиоактивни промобрани, радиоактивни извори који се користе у индустрији и др., д) радиоактивне отпадне материје које настају након трајног престанка коришћења нуклеарних постројења и тд.

Под *течним радиоактивним отпадним материјама* подразумевају се следећи типови отпадака: а) високоактивне течности из прераде горива после екстракције урана и плутонијума, б) концентрати евапоратора, концентрати настали хемијском обрадом течних отпадних материја и др., ц) радиоактивне отпадне материје ниског нивоа радиоактивности настале из операција у различитим нуклеарним постројењима и лабораторијумима.

Под *гасовитим радиоактивним отпадним материјама* подразумевају се радиоактивни отпадни гасови контаминирани радио нуклидима у облику пара или аеросола чија активност прелази концентрације прописане одговарајућим правним нормама.

Према специфичној активности, радиотоксичности и технологијама обраде, чврсте и течне радиоактивне материје разврставају се у следеће категорије; и то:

- а) високоактивне радиоактивне отпадне материје.
- б) средње активне са алфа емитерима и
- ц) ниско активне са алфа емитерима.

2. *Начин сакупљања радиоактивних отпадних материја.* — Посебним прописима се регулише питање сакупљања чврстих радиоактивних отпадних материја које спадају у прву категорију, затим сакупљање чврстих радиоактивних отпадних материја средње и ниске активности, затим се регулише и сакупљање течних ниско активних отпадних материја, као и сакупљање средњеактивних и високоактивних течних отпадних материја.

3. *Чување и коначни смештај отпадних радиоактивних материја.* — Посебним прописима предвиђа се смештај радиоактивних отпадних материја. За високо отпадне материје из прераде горива које садрже растворене соли и ослобађају знатну количину топлоте предвиђено је да се чувају до обраде у резервоарима који морају испуњавати тачно прописане услове. Радиоактивне отпадне материје средње и ниске активности морају се до коначног смештаја чувати у објектима просторијама које обезбеђују прописане мере заштите човекове средине, а испуњавају и друге услове прописане правним нормама.

Гасовите радиоактивне отпадне материје, чија је активност изнад одређене границе за испуштање у човекову средину, привремено се чувају у резервоарима.

Радиоактивне отпадне материје високе активности коначно се смештају у посебно изграђена подземна одлагалишта, а радиоактивне отпадне материје средње и ниске радиоактивности могу се коначно смештати и у надземна или плиткоукопана одлагалишта под геолошким и другим условима прописаним за локацију, изградњу, пробни рад и пуштање у рад нуклеарних објеката.

Течне и гасовите отпадне материје у облику ефлуената могу се испустити у водотоке и стајаће воде односно атмосферу само ако се не прекорачују ауторизоване границе.

Треба истаћи да у Југославији још није решен проблем трајног одлагања нуклеарних отпадних материја. За сада се у Југославији нуклеарне отпадне материје смештају углавном на четири места и то: у Институту „Борис Кидрич“ у Винчи (код Београда); у Институту „Руђер Бошковић“ у Загребу, у Институту „Јоже Вилфан“ у Љубљани и у нуклеарној електрани Кршко. У нуклеарној електрани Кршко сада се нуклеарни отпад складишти у бетонским бункерима у двеста литарским посудама. Таквих посуда до сада има 7238. Због недостатка простора за њихово складиштење обављено је компактирање (пресовање) 1751 бурега са нуклеарним отпадом помоћу „Vestinghausove“ хиљаду тонске пресе. И то међутим није довољно да се реши проблем нуклеарног отпада, јер унутар нуклеарне електране Кршко има места за складиштење само још до краја 1992 године (Политика“ од 6. маја 1990. године).

4. У страниј литератури се чине предлози да се одлагање нуклеарних отпадака реши на следеће начине: (Reine philippe: Le problème des déchets radioactifs — у књизи: Aspects du droit de l' énergie atomique, књига 2, Paris, 1967): а) закопавањем у земљу или б) потапањем у море и океане, ц) искоришћавањем подземних пешчаних лежишта, д) искоришћавањем ледењака на Антартику.

Не водећи рачуна о близини закопавања где се отпаци производе могу се разматрати следећи смештајни простори: а) тунели који више немају никакву намену, б) стари напуштени рудници и каменоломи, ц) стари рудници соли.

Потапања у море и океане могу се вршити како течни ефлуенти, тако и чврсти отпаци који се налазе у бетонским или другим врстама контејнера.

Неки амерички стручњаци су предлагали да се искористе у циљу евакуације чврстих отпадака високе активности, пешчана лежишта неколико километара под земљом. Таквим поступком радиоактивни отпаци пролазећи кроз пешчане наслаге, таложиће се у пешчаним наслагама, као што чине то минералне соли у апарату за разблажавање воде.

Размишљало се такође да се искористи огроман фрижидер у виду ледењака на Антартику. Процењује се да извесне наслаге леда износе и до 3000 метара дубине и да резервоари прекривени са 20 и више метара леда, запечаћени под притиском, могу представљати идеално решење за трајно одлагање отпадних материја. Сматра се да би се на Гренланду на пример, могло вршити одлагање отпадака нуклеарног карактера у току више стотина година из свих нуклеарних електрана које сада постоје, као и у будуће. Међутим, овакав начин одлагања отпадака представља економске проблеме који су врло значајни (тешкоће транспорта и манипулација са отпацима у арктичким регионима).

5. *Сједињене Америчке Државе* су покушавале да на више начина реше проблем трајног одлагања нуклеарних отпадних материја. У том циљу донет је и Закон 1982 године о политици у материји нуклеарних отпадака. Ми би сада изнели садржину најновије измене тога закона која је донета 1987. године, а којим најновијим законом је покушано да се реши проблем трајног одлагања нуклеарних отпадних материја. Према најновијем закону од 1987 године обавезан је Секретаријат за енергетику (DOE) да утврди карактеристике терена у Јука планини (Невада) у циљу да се инсталира прво стално складиште радиоактивних отпадних материја високе активности и нуклеарног озраченог (истрошеног) горива. Поменути Секретаријат (DOE) је овлашћен и дужан да припреми, уз обавезу поштовања услова овлашћења, складиште за нуклеарне отпатке у дубоким геолошким формацијама једино у области Јука планине. Ако се та област утврди неподесном да служи за складиштење отпада, Секретаријат ће морати да обустави припремне радове на поменутом положају и о томе ће поднети извештај Конгресу. Истим законом се предвиђа да федералне јединице, као и локални органи имају могућности да врше надзор на тереном где треба да се складиште отпади, над трошковима ангажованим за ове активности будући да се трошкови покривају из фондова намењених за нуклеарне отпатке.

Поменути закон од 1987. године предвиђа овлашћење за DOE да исплати Невади из фондова одређене износе и то: а) 10.000.000.— долара годишње после потписа уговора све док складиште не буде почињало да прима нуклеарне отпатке б) 20.000.000.— долара годишње почев од момента функционисања складишта до његовог затварања. Држава Невада се мора одрећи права да оспорава избор терена за складиште.

Сагласно закону од 1987. године DOE је дужан да изради елаборат односно извештај за Конгрес о могућим изненадним догађајима у вези са инсталацијама за складиштење на терену Јука планине.

Поменути закон је такође DOE обавезан да поднесе извештај Председнику и Конгресу између година 2007 и 2010 о потреби изградње другог складишта. DOE мора исто тако завршити истраживања која се односе на гранит.

Истим законом од 1987. године није прихваћен предлог DOE о изградњи инсталација за стокирање и одлагање отпада, са могућношћу да се врши регенерација отпадака у Dal Ridge-у (Тенеши). Законом се DOE овлашћује да изабере терен, контролише и експлоатише постројења за регенерацију (искоришћавање) отпадака, а под тачно прописаним условима садржаним у закону.

Истим законом образована је комисија од три члана за контролу стокирања отпадака са могућношћу њиховог регенерисања у циљу да се припреми извештај Конгресу о потреби креирања постројења за регенерисање отпадака. DOE је такође овлашћен да исплати одређене новчане износе државама чланицама и индијанским племенима који су прихватили изградњу постројења за регенерисање отпадака. Држава домаћин се мора одрећи права да оспорава изградњу постројења за регенерисање отпадака.

Поменути закон од 1987 године предвиђено је такође да се у оквиру Секретаријата за енергетику (DOE) образује и Биро за евакуацију нуклеарног отпада у морским дубинама. Предвиђена је и обавеза за DOE да у року од 70 дана, по ступању на снагу поменутог закона од 1987 године, DOE поднесе извештај Конгресу о одлагању нуклеарних отпада високе активности у морским дубинама. DOE је такође овлашћен да установе универзитетски конзорцијум од најеминентнијих универзитетских професора, научника института, националних лабораторија и других океанографских организација да испитају техничке могућности за одлагања нуклеарних отпадака у морским дубинама. Тај конзорцијум дужан је да састави план истраживања који ће омогућити концепт одлагања нуклеарних отпадака у морским дубинама до 1995 године.

Из наведених података јасно се може закључити да и моћне и богате Сједињене Америчке Државе ни за 45 година од како су овладале техником нуклеарног оружја, односно техником искоришћавања нуклеарне енергије у мирнодопске сврхе нису могле са потпуним успехом да реше проблем коначног и трајног одлагања нуклеарних отпадних материја. Из поменутог закона из 1987 године види се да су и државни органи, као и научне организације, још увек у истраживању и испитивању најцелисходнијег начина одлагања нуклеарних отпадних материја.

6. Овде би могли да наведемо и неке покушаје *Француске* да реши проблем трајног смештаја нуклеарних отпадних материја. Наиме, најпре је постојала намера да се бидони са нуклеарним отпацима потопе у Средоземно море на дубини од 2500 метара, а на месту удаљеном 200 km од обале код Нице и Антиба, и 80 km од Корзике. Јавни протести били су врло снажни, тако да се одустало од те намере.

У Француској је било и предлога да се користи један тунел у Јура планини (Arondissement Saint Claude) који је дуг 460 метара и који пружа све потребне гаранције. Првобитно је требало сместити 200 блокова од бетона, а затим је било предвиђено да се смести и 150-200 тона графитног отпада, који је садржавао трагове уранијума, слабо радиоактивног. У тунелу би се сваких 10 метара подигао бетонски зид, изградио би се дренажни канал, који би омогућавао у случају потребе прикупљање вода из подземних потока и извора. Био је предвиђен и чувар тог објекта. Требало је да буде установљена и стална контрола. Па ипак се од овог пројекта одустало, јер су се побунули становници планине Јура. Према томе, и Француска изгледа није још увек коначно решила проблем смештаја нуклеарних отпадних материја.

Наведена излагања пре свега указују на потребу да се креира нова грана правног система, нуклеарно или атомско право, с обзиром да наведене групе општих правних норми које све скупа треба да чине ту нову грану права, треба да допринесу сигурнијој заштити лица запослених на нуклеарним постројењима, као и становништва, од могућих изненадних догађаја и акцидената односно од јонизујућих зрачења. Као што је наведено, нуклеарно право садржи комплексне

и сложене правне норме које се односе и на управно нуклеарно право, грађанско, радно и казнено нуклеарно право, као и на међународно углавном јавно нуклеарно право.

Свака група општих правних норми о којима је овде реч чини једну целину, али исто тако све опште правне норме које се односе на нуклеарно право такође чине једну целину. Треба констатовати, да се у Југославији правна наука није довољно бавила проблемом нуклеарног права, јер је број научних расправа правног карактера о нуклеарном праву веома мали. Стога сматрамо да с обзиром на важност нуклеарне енергије у будућности правна наука треба много више да поклони пажњу анализи и развоју нуклеарног права.

Међутим, није довољно да постоје само прописане правне норме које треба да регулишу заштиту од јонизујућих зрачења, већ је исто тако потребно да и одговарајући државни, али и други органи и организације, прописане правне норме стриктно и примењују. Јер без одговарајуће примене прописаних правних норми, донети законски и други подзаконски прописи представљаће само мртво слово на папиру.

LITERATURA

1. ANDRSSY dr JURAJ: Међународна одговорност за штете изазване нуклеарним удесима, у књизи: Правни проблеми мирољубивог коришћења нуклеарне енергије, Београд, 1964.
2. АВРАМОВ СМИЉА: Међународна одговорност државе за штету изазвану нуклеарним удесима, у књизи: Правни проблеми мирољубивог коришћења нуклеарне енергије, Београд, 1964.
3. ЧОК др ВИДА: Правно регулисање мирољубивог искоришћавања нуклеарне енергије, Београд, 1966, стр. 125.
4. EGLOFF V.: Gestion des déchets en Suisse: bases légales (у часопису: Droit nucléaire — Bulletin br. 41/1988, стр. 80-98)
5. ИВАНЧЕВИЋ др ВЕЛИМИР: Одговорност за нуклеарне штете према начелима тзв. јавноправне одговорности државе за штету; у књизи: Правни проблеми мирољубивог коришћења нуклеарне енергије, Београд, 1964.
6. KRUSE H.: Atomenenergierecht, Berlin, 1961. godine.
7. REINE PHILIPPE: Le Problème des déchets radioactifs (у књизи: Aspects du droit de l'énergie atomique, том II, Paris, 1967.)
8. SAD: Modifications de la loi 1987 sur la politique en matière de déchets nucléaires (1987). (У часопису: Droit nucléaire, Berlin, br 41/1988, стр. 14-20)
9. SERVOS JOSEPH: Le droit nucléaire allemand; у књизи: Aspects du droit de l'énergie atomique, том 2, 1967.
10. СТОЈАНОВИЋ др ДРАГОЉУБ: Грађанско правна одговорност за атомске штете према трећим лицима, Београд, 1965, стр. 97.
11. ШАХОВИЋ др МИЛАН: Нуклеарна енергија и међународно право, 1964, стр. 267. Употреба нуклеарне енергије и међународно право, Београд, 1982 године, стр. 196.

Dr POPOVIC SLAVOLJUB

professeur titulaire dans la retraite de la Faculté de Droit de Niš

SUR QUELQUES PROBLEMES DU DROIT NUCLEAIRE (ATOMIQUE)

Dans son article l'auteur souligne d'abord l'importance de l'énergie nucléaire, ainsi que dangers étroitement liés à l'utilisation de l'énergie nucléaire à des fins pacifiques. C'est pourquoi de nombreux pays développés, immédiatement après la fin de la deuxième guerre mondiale, ont commencé à promulguer des lois pour la régulation de l'utilisation de l'énergie nucléaire à des fins pacifiques. On peut constater que dans tous les pays développés, ainsi que dans les autres pays, existent de nombreuses prescriptions juridiques dont on régle l'usage de l'énergie nucléaire à des fins pacifiques. Pourtant outre le droit nommé interne c'est-à-dire des normes juridiques qui sont valides à l'intérieur de certains pays déjà une longue suite d'années, se développe aussi le droit international nucléaire. A la base de nombreuses prescriptions dont on régle l'utilisation de l'énergie nucléaire ainsi que de nombreux contrats conclus pour l'utilisation de l'énergie nucléaire, on peut constater qu'il y a assez d'éléments pour rétablissement d'un système juridique du droit nucléaire. Cette branche du système juridique devrait comprendre plusieurs groupes de normes juridiques comme: administro-juridique, de droit civil, de droit criminel, de droit du travail et de droit international. Dans la suite de son exposé l'auteur a donné en quelques mots les caractéristiques de certains groupes de normes du droit nucléaire.

L'auteur a exposé en détail le problème du règlement juridique de la localité durable pour décharges de déchets nucléaire, vu que jusqu'à présent pas un des pays. même les Etats Unis n'ont pas résolu ce problème avec succès. On a exposé à part, les prescriptions des Etats Unis dont on essaie de résoudre le problème de la localité durable pour décharges de déchets hautement radioactifs d'une, côté, ainsi que le problème de la régénération des déchets radioactifs de l'autre côté. En Yougoslavie le problème de la localité durable pour décharges de déchets n'est pas encore résolu.

